

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 36

Заснований в 1996 році

Рівне – 2007

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 36. — Рівне: РДГУ, 2007. — 188 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем реалізації психолого-педагогічних ідей Л.С.Виготського на сучасному етапі реформування освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Воробійов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Мітюрів Борис Никифорович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 6 від 26. 01. 2007 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 08 — 7.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2007

6. Семушина Л.Г. Исследование профессиональных функций воспитателя детского дошкольного учреждения: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – М., 1979. – 16 с.
7. Сластенин В.А., Каширин В.П. Психология и педагогика: Учеб. пособие. – М.: Академия, 2001. – 480 с.

Резюме. В статье рассматривается проблема профессионального отношения специалистов дошкольного образования к неблагополучным семьям, анализируются различные научные подходы к содержанию знаний, умений, мотивации педагогической деятельности. Дается характеристика и обоснование индивидуальных стилей взаимодействия с семьями.

Ключевые слова: неблагополучная семья, мотивация педагогического взаимодействия с семьей, индивидуальный стиль педагогического взаимодействия с семьями.

Summary. In article is considered a matter of the professional quotient of the specialists of pre-shool education to adverse family, are analyzed various scientificness to the contents of acquaintances, of abilities, the motivation of pedagogical activity. Is given the characteristic and the substantiation of the individual styles of interaction with families.

Key words: adverse family, the motivation of pedagogical activity, individual styles of pedagogical interaction with families.

Одержано редакцією 27.12.2006.

УДК: 37.017

С. А. ЛИТВИНЕНКО

АКТУАЛІЗАЦІЯ ІДЕЙ Л. С. ВИГОТСЬКОГО В СУЧАСНІЙ ПРАКТИЦІ ВИХОВАННЯ

Резюме. Стаття присвячена проблемі вивчення шляхів творчого використання здобутків Л.С.Виготського в сучасній практиці виховання.

Ключові слова: виховання, соціальне середовище, соціальне виховання, дитина як суб'єкт виховання.

Постановка проблеми. Розвиток усіх сфер соціального життя нашої країни, відновлення національних традицій висувають на передній план проблеми виховання учнівської молоді. Сьогодні існує потреба методологічного і теоретичного обґрунтування засад, форм і методів розв'язання проблем соціально-педагогічного характеру, зокрема, тих проблем, які виникають та розв'язуються у взаємодії школи й суспільства. Вивчення проблем виховання спирається на значний теоретичний і практичний досвід. До такої спадщини належить творчий доробок Л.С.Виготського. Завданням статті виступило вивчення шляхів творчого використання здобутків Л.С.Виготського в сучасній практиці виховання.

Результати теоретичного аналізу проблеми. Наукові доробки та відкриття Л.С.Виготського слугували та слугують методологічними принципами педагогічної та психологічної наук. Традиційно Л.С.Виготського вважають основоположником культурно-історичної теорії. Ним глибоко досліджена проблема культурного розвитку людини, становлення вищих психічних функцій, що виникають на різних етапах життя та мають опосередковану, тобто специфічно людську структуру. Глибинні корені вищих психічних функцій, що спрямовують та регулюють діяльність людини, містяться не всередині організму та особистості, а у зовнішньому, соціальному плані (спілкуванні, людських стосунках та відносинах).

Л.С.Виготський підкреслював: "Будь-яка функція в культурному розвитку дитини з'являється на сцені двічі, у двох планах: спершу – соціальному, потім – психологічному, спершу між людьми... потім всередині дитини... Функції спершу складаються в колективі у вигляді стосунків дітей, а потім стають психічними функціями особистості". [1, 145]. Згідно культурно-історичної теорії вчений сформулював загальний генетичний закон існування психічних функцій людини, психологічних механізмів її поведінки.

"Педагогічну психологію" Л.С.Виготський опублікував на початку своєї наукової біографії. Книга була створена вченим для допомоги школі у розв'язанні завдань практичного характеру, визначення головних підходів до наукового розуміння педагогічного процесу. Короткий за обсягом науково-практичний курс педагогічної психології містить глибокі теоретичні положення, роздуми та побажання автора книги, які не втратили своєї актуальності на сучасному етапі розвитку психолого-педагогічної науки і практики.

Розгляд теоретико-методичних позицій вченого щодо організації та змісту навчання і виховання дітей дозволяє краще осягнути сучасні освітньо-виховні інновації. Передусім у "Педагогічній психології" Л.С.Виготський розглянуті взаємозалежності та взаємозв'язки педагогіки і психології. Так, педагогіка, на думку автора, охоплює, з одного боку, емпіричні науки, а з іншого – нормативні або філософські, оскільки будь-яке виховання передбачає певні ідеали, цілі, норми. Іншими словами, педагогіка вивчає відповідні факти, осмислюючи їх згідно ідеалів та цінностей етичних норм виховання. Однак, педагогіка спирається і на соціальну етику, яка вказує загальні цілі та завдання виховання, а також психологію, фізіологію, які визначають засоби для розв'язання цих завдань. У широкому розумінні педагогіка розглядалася ним як "наука про виховання дітей".

Педагогічну психологію Л.С.Виготський вважав тією галуззю, що здійснює наукове забезпечення практики освіти і виховання. Вчений висловлював думку про те, що педагогічна психологія поступово стає надзвичайно дієвою та практичною наукою, не обмежується тільки теоретичними завданнями – відкриттям та описом законів виховання, а вчить як оволодівати вихованням, спираючись на його власні закони. Варто пам'ятати, що практичне навчання і виховання є мистецтвом, але таким, що дає очікувані результати в

поєднанні з педагогічними науками та педагогічною психологією. А тому вчителям, вихователям, усім педагогічним працівникам радив оволодівати психолого-педагогічними знаннями задля успішної та ефективної організації освітньо-виховного процесу.

Учений переконував, що правильне співвідношення сил та наукових завдань встановлюється тоді, коли наукова компетенція розподіляється між окремими педагогічними дисциплінами: 1) історія виховних систем, 2) історія педагогічних ідей, 3) теоретична педагогіка, 4) експериментальна педагогіка, 5) педагогічна психологія.

Розглядав соціальне середовище як “істинний важіль” виховного процесу, в якому роль учителя полягає в управлінні цим важелем. Важливо зазначити, що Л.С.Виготський не визнавав наявності особливої, обмеженої реальності, яка включає лише педагога та дитину. Ним досліджені та описані особливості оточуючого вихователя та вихованців, мінливого, динамічного соціального середовища. “Середовище для людини в кінцевому результаті є соціальним середовищем, тому що там, де воно виступає як природне, все ж в його відношенні до людини завжди мають місце певні соціальні моменти. ... Якщо ж соціальне середовище умовно розглядати як сукупність людських стосунків, то цілком зрозуміла та виключна пластичність соціального середовища, яка робить його ледве не найгнучкішим засобом виховання” [2, 88-89]. Характеризував особистість не як певну застиглу форму, а як “динамічну форму взаємодії між організмом та середовищем”.

Відношення людини до середовища, на думку Л.С.Виготського, завжди повинно мати характер активності, а не простої залежності. Тому в основу виховного процесу ним покладена діяльність учня, а мистецтво вихователя зводилося до регуляції цієї діяльності. Висловлював глибоке переконання в тому, що виховання повинно бути організоване так, щоб не учня виховували, а учень виховувався сам. “У правильно організованому соціальному середовищі дитина буде відчувати себе завжди ніби наскрізь прозорою, відображеною у величезному резонаторі, і ці постійні зустрічні відображені враження її ж власних вчинків будуть найвпливовішими виховними засобами в руках педагога” [2, 269].

Особистий досвід учня Л.С.Виготський покладав в основу педагогічної роботи: якщо учитель безсилий у безпосередньому впливі на учня, то він, відповідно, всесильний при опосередкованому впливі на нього через соціальне середовище, відмовляючись від “стихійного начала у виховному процесі” та протиставляючи йому “розумний опір і управління цим процесом, що досягається через раціональну організацію виховного середовища”. Так, педагог, змінюючи середовище, змінює та виховує дитину. Вчитель виступає, з одного боку, організатором та керівником соціального виховного середовища, а з іншого – частиною цього середовища.

Л.С.Виготський вивів наступну формулу виховного процесу: центральною фігурою виховання постає дитина як суб'єкт власної діяльності, а виховання здійснюється через власний досвід учня, який визначається середовищем, і роль вчителя при цьому зводиться до організації та регулювання середовища. Саме активна взаємодія дитини з середовищем, побудована відповідно виховних задумів, веде до набуття знань, умінь, звичок та розвитку здібностей.

На сторінках “Педагогічної психології” Л.С.Виготський, широко використовує термін “соціальне виховання”, який також знаходимо у творах його сучасників, скажімо В.В.Зеньковського, Г.Мюнстерберга [3;4]. Складність роботи вчителя вбачав у тому, що він повинен, по-перше, на належному рівні знати дитячу та вікову психологію; по-друге, добре орієнтуватися в особливостях соціального середовища та його динаміки задля спрямування та коригування діяльності своїх вихованців. У цьому зв'язку по-новому звучать мудрі слова вченого: “Ось чому на долю вчителя у процесі виховання випадає також активна роль – ліпити, кроїти та різати елементи середовища, поєднувати їх найрізноманітнішим чином, щоб вони реалізовували те завдання, яке йому потрібно. Таким чином, виховний процес виявляється активним з трьох боків: активний учень, активний учитель, активним є розміщене між ними середовище” [2, 89]. Теоретичні положення Л.С.Виготського доповнюються розглядом різних форм активності всіх учасників виховного процесу.

Водночас дослідник підкреслював, що вчитель може виховувати дітей лише при постійному співробітництві з ними, їхнім середовищем, з провідними дитячими потребами, інтересами і бажаннями, уміло поєднуючи елементи виховного середовища. Згадані вище фундаментальні ідеї протистоять принципам авторитарної педагогіки, у якій вчитель ефективно впливає на учнів, виходячи з соціальних та власних навчально-виховних цілей та вимог.

У широкому розумінні розглядав моральну поведінку як моральне ставлення до оточуючого світу та людей, а також самого себе. Мораль, на думку вченого, є невід'ємною частиною, стрижнем, метою усього виховання, передумовами якого виступає добро. Моральне виховання ототожнював з соціальним вихованням. “Морально недосконалий вчинок – передусім несоціальний вчинок, і моральне виховання – передусім соціальне виховання” [2, 262]. Соціальне виховання – як “підкування про вироблення пристосувальних реакцій до середовища” [2, 263].

Моральна поведінка, згідно Л.С.Виготського, засновується не на зовнішніх заборонах, а на внутрішніх спонуках, завжди пов'язана з вільним моральним вибором, адже будь-який страх і залежність указують на відсутність моральних почуттів. Моральна несвобода створює хибні уявлення про моральні цінності. Моральну недосконалість цілком розглядав у соціальному аспекті, не як вроджену, а як набуту, що формується через соціальні фактори, які спрямовують та пристосовують поведінку до того середовища, в якому дитині доводиться жити. Таким чином, моральну недосконалість учений пов'язував з недоліками пристосувальних до умов середовища умовних зв'язків, дефектом виховання: “краще говорити не про моральну дефективність, а про

соціальну недовихованість або занедбаність дитини. ... Ніякої особливої педагогіки такі діти не потребують, ніяких обмежувальних, виправних та каральних заходів, а тільки подвійної соціальної уваги та потрібного виховного впливу середовища. У всіх випадках моральних проступків дітей ... ми маємо справу з конфліктом між дитиною та середовищем і повинні визнати, що будь-яка дитина – вроджений моральний злочинець уже в силу того, що народжується на світ з непристосованими до даного середовища реакціями” [2, 261].

Натомість моральне виховання повинно відбуватися непомітно, розчиняючись в загальних прийомах поведінки, у випадках коли ні учень, ні вчитель не помічають, що йдеться про спеціальне навчання моралі. Небезпеку в моральному вихованні Л.С.Виготський вбачав там, де воно ґрунтується на авторитарному принципі, визнанні беззаперечного, примусового авторитету батьків і вчителів, підтримуваного санкціями нагороди та покарання.

Висновки. Доробок Л.С.Виготського зберіг наукове і практичне значення, незважаючи на віддаленість у часі. Не втрачають актуальності мудрі думки та поради вченого щодо організації навчання і виховання дітей. У роботах вченого представлено глибоке розуміння та аналіз законів дитячого розвитку, діяльності учнів та педагогічних правил зміни й коригування виховного середовища. Теоретичні розробки Л.С.Виготського виступають засадами ефективної педагогічної взаємодії з різними віковими та соціальними категоріями дітей, включеними в динамічні та неповторні соціальні ситуації свого життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Выготский Л.С. Собрание соч.: В 6 т. – М., 1982.– Т. 3.
2. Выготский Л.С. Педагогическая психология / Под ред. В.В.Давыдова. – М., 1991.
3. Зеньковский В.В. Психология детства. – М., 1996.
4. Мюнстерберг Г. Психология и учитель.– М., 1997.
5. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. – К., 2004.

Резюме. Стаття посвячена проблеме изучения путей творческого использования достижений Л.С.Выготского в современной практике воспитания.

Ключевые слова: воспитание, социальная среда, социальное воспитание, ребенок как субъект воспитания.

Summary. The article is dedicated to the problem of creative using achievements of L.Vygotskiy at contemporary practice of upbringing.

Key words: upbringing, social environment, social upbringing, child as a subject of upbringing.

Одержано редакцією 04.12.2006.

УДК: 37: [159. 9: 001. 9]: 005

В. М. ЮРЧЕНКО

Л. С. ВИГОТСЬКИЙ ЯК ФУНДАТОР МЕТОДОЛОГІЇ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗНАТЬ

Резюме. В статті проаналізована відома праця Л.С.Виготського "Історичний смисл психологічної кризи" (1927) як внесок у розробку методології систематизації психологічних знань.

Ключові слова: психологічна криза, особистість.

Постановка проблеми. Відомо, що загальнонаукова методологія системного підходу широке розповсюдження одержала в другій половині ХХ ст.[1;3;4;5]. Але задовго до офіційного визнання системного підходу як загальнонаукової методології видатний психолог Л.С.Виготський у своїй теоретико-історичній праці „Исторический смысл психологического кризиса” (1927) представив блискучий приклад дійсно системного дослідження розвитку понятійно-категоріального апарату психології. Що стосується принципів і способів такого дослідження, то слід відзначити, що Виготський побудував свою працю саме на основі принципу нероздільності понять системності та історизму, який пізніше увійшов в „золотий фонд” системного підходу. Цей принцип він вважав особливо актуальним для психології, бо, на його думку, природні властивості психічних явищ, змінюючись в процесі філо- та онтогенезу, є категорією історичною.

Звідси головна ідея цієї праці Виготського зводиться, на нашу думку, до нероздільності двох способів систематизуючого психологічного дослідження - логічного та історичного, які можна розглядати як обов’язкові для будь-якого подібного дослідження. Показово, що вже в 20-ті роки Виготський у своєму історичному аналізі, цілком за системною логікою, виходив із уявлення про науку, як про внутрішньо зв’язану систему, компоненти якої (факти, терміни, категорії, методичні прийоми, теоретичні конструкти тощо) підпорядковані цілому в проходженні об’єктивно обов’язкових фаз розвитку. Це системне припущення породжує наступний висновок Виготського про те, що „...закономерность в смене и развитии идей, возникновение и гибель понятий, даже смена классификаций и т.п. – все это может быть научно объяснено на почве связи данной науки 1) с общей социально-культурной подпочвой эпохи, 2) с общими условиями и законами научного познания, 3) с теми объективными требованиями, которые предъявляет к научному познанию природа изучаемых явлений на данной стадии их исследования, т.е. в конечном счете – с требованиями объективной действительности, изучаемой данной наукой...” [2, т.1, 302].

Щодо процедури системного дослідження розвитку понятійно-категоріального апарату психології, то

З М І С Т

<i>Вступ</i>	3
<i>Приходько Ю. О.</i> Внесок Л. С. Виготського в розвиток дитячої психології	4
<i>Поніманська Т. І.</i> Гуманістичне виховання в контексті ідеї Л. Виготського про дитячо-доросле співтовариство	8
<i>Дичківська І. М.</i> Проблема ефективності інноваційних процесів в освіті	12
<i>Горопаха Н. М.</i> Реалізація ідей Л. С. Виготського у розвиваючому навчанні дітей дошкільного віку (на прикладі використання дослідницького методу)	15
<i>Янциур Л. А., Фарина Н. П.</i> Л. С. Виготський про розвиток дитячої творчості	20
<i>Маліновська Н. В.</i> Мотиваційний компонент у навчально-мовленнєвій діяльності дітей дошкільного віку	24
<i>Самсонюк Н. Ф.</i> Прислів'я як індикатор визначення компетентності дошкільника у сфері життєдіяльності „Я сам”	26
<i>Воробйова Л. М.</i> Л. С. Виготський і розвиток сучасної психолінгвістики	29
<i>Белова С. А.</i> Інтерес як педагогічна умова навчально-виховного процесу у творчих спадщинах Л. Виготського та Г. Шарельмана	31
<i>Сузанская Т. Н.</i> Особенности катарсиса в „детском тексте” русской литературы	35
<i>Степанова О. І.</i> Збагачення словника дітей дошкільного віку засобами поетичної лексики	39
<i>Пох Л. И.</i> Эстетические воззрения Л. Н. Толстого в „Психологии искусства” Л. С. Выготского	42
<i>Разина Н. В.</i> Психологическая готовность к материнству в контексте культурно-исторической концепции	43
<i>Ховрина Г. Б.</i> Психологические особенности коррекции детей, не готовых к школьному обучению в контексте культурно-исторической концепции Л. С. Выготского	46
<i>Воробйов А. М.</i> Генезис дослідження співвідношення інтелекту та якостей креативної особистості	49
<i>Кравцов О. Г.</i> Исследование психологических особенностей девиантных подростков в русле культурно-исторической теории Л. С. Выготского	52
<i>Борова В. Є.</i> Дослідження корекції звуковимови дітей дошкільного віку в логопедії.	56
<i>Макаренко М. А.</i> Культурно-исторический анализ роли профессионального сознания в развитии личности	62
<i>Леценко Г. П.</i> Теорія мовленнєвої діяльності як основа формування комунікативної компетенції	66
<i>Новикова-Грунд М. В.</i> Групповые текстовые методики как развитие идеи инструментального метода	71
<i>Жаровцева Т. Г.</i> Професійне ставлення майбутніх педагогів до проблем неблагополучних сімей	75
<i>Литвиненко С. А.</i> Актуалізація ідей Л. С. Виготського в сучасній практиці виховання	80
<i>Юрченко В. М.</i> Л. С. Виготський як фундатор методології систематизації психологічних знань	82
<i>Рудь Г. В.</i> Динаміка формування і реалізації життєвих планів особистості у ранній юності	85
<i>Мірошина Г. Г.</i> Використання ідей Л. С. Виготського про культурний розвиток дитини в розгляді проблеми опосередкованої трансляції етичної культури від керівника дошкільного закладу дітям	89
<i>Головань Т. М.</i> Становлення і розвиток дошкільних закладів в Криму в II половині XIX – початку XX ст.	91
<i>Фасолько Т. С.</i> Л. С. Виготський про виховання моральної поведінки	96
<i>Кравець Л. М.</i> Рефлексивний підхід до становлення професійної діяльності майбутніх педагогів	100
<i>Врочинська Л. І.</i> Педагогічна підготовка батьків – основа ефективної взаємодії у вихованні гуманної поведінки дитини	102
<i>Матейко Н. М.</i> Психологічна корекція пізнавальної сфери дітей в умовах несприятливого екологічного середовища	106
<i>Козлюк О. А.</i> Психолого-педагогічна сутність поняття „спілкування” та підходи до його розуміння	108
<i>Косарєва О. І.</i> Зв'язок емоційної і когнітивної сфер у психічному розвитку дитини	113
<i>Марчук Г. В.</i> Проблема соціального розвитку дитини в світлі теорії соціалізації Л. С. Виготського	116
<i>Меналюк Г. Ф.</i> Мовленнєва математична культура вихователів дошкільних закладів	118
<i>Вижевська Ю. О.</i> Педагогічні умови формування професійно-пізнавального інтересу майбутніх учителів до педагогічної діяльності	122
<i>Федорова Н. В.</i> Гумор у спілкуванні викладачів із студентами як одна з умов організації гуманістичної педагогічної взаємодії	125
<i>Демянюк О. Б.</i> Гра як засіб корекційно-розвивального впливу на дітей дошкільного віку	128
<i>Грищук М. М.</i> Техніка постановки запитань як метод розвитку та підтримки психолого-психотерапевтичного процесу: системний аспект	131
<i>Панасюк М. М.</i> Соціально-психологічні фактори появи та розвитку навчального стресу у студентів вищих навчальних закладів	134
<i>Берлинская Л. А.</i> Ключевые компетенции в подготовке учителей Германии	138
<i>Дроздова К. В.</i> Результативність когнітивного напрямку самостійних занять фізичною культурою підлітків ..	140
<i>Картель Т. М.</i> Місце і роль професійної адаптації в професійному становленні майбутніх інженерів-будівельників	142
<i>Музика Ю. О.</i> Діагностика рівнів готовності майбутніх учителів до формування логічного мислення в молодших школярів	145
<i>Шмелев И. М.</i> Особенности картины мира лидера деструктивного культа	148
<i>Соколова А. В.</i> Досвід підготовки вчителів до формування педагогічної творчості в університетах Англії	150

Носова Н. В. Особливості фасилітативної дії педагогів у навчально-виховному процесі	154
Глоба Н. В. Анализ интеллектуальной децентрации у детей с задержкой психического развития (младший школьный возраст)	159
Конюхова Т. С. Поняття екосистеми як одне з провідних у сучасній екологічній освіті дошкільників	165
Мельник І. Я. Моральний аспект міжособистісних відносин у молодшому шкільному віці	169
Арсеев И. И. Особенности становления мотивационно-смысловой сферы верующих людей	172
Сторож О. В. Теоретико-психологічний аналіз особливостей творчого мислення і креативної особистості ...	176
Якобчук Т. О. Педагогічні умови запобігання та корекції відхилень у емоційному розвитку дитини дошкільного віку	180
Відомості про авторів	185

Наукове видання

ОБНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 36

Заснований у 1996 р.

Редактор збірника Поніманська Т. І.
Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Кравчук В.Ю.
Комп'ютерна верстка Хильчук Т.К.

Здано до набору 10.01.2007 р. Підписано до друку 26.01.2007 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 29,14. Обл. вид. арк. 29,57. Замовлення № 21/1 Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 36. — Рівне: РДГУ, 2007. — 188 с.

ISBN 966 — 7281 — 08 — 7.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем реалізації психолого-педагогічних ідей Л.С.Виготського на сучасному етапі реформування освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20